

SULS, Armand (Borgerhout 14 maart 1893 – Antwerpen 10 maart 1948). Echtgenoot van de jeugdschrijfster Leen van Marcke en vader van de jeugdauteur Erik Suls.

Studeerde met **Germain Lefever** aan de Gentse normaalschool en was vanaf 1919 onderwijzer in het Antwerpse stedelijk onderwijs en in 1944 schooldirecteur met klas.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog was Suls luitenant aan het IJzerfront en nam hij actief deel aan het Vlaamse frontleven. In 1917 werd hij afgevaardigde van de leiding van de **Frontbeweging** voor de zesde Legerdivisie. Om zijn Vlaamsgezinde agitatie werd hij datzelfde jaar tot sergeant gedegradeerd. In 1918 werd hij gegrepen door een Duitse gifgasaanval. Over zijn frontervaringen handelen twee romans die hij schreef onder het pseudoniem van **Raymond Sanders**: *Aan den Vlaamschen IJzer* en *Peerke, schetsen van het IJzerfront*. Ze bevatten een aanklacht tegen zowel de oorlog als de behandeling van de Vlaamse soldaten door Franstalige officieren.

In 1919 sloot Suls zich aan bij de **Frontpartij** en stichtte de Antwerpse afdeling van **Verbond der Vlaamse Oud-strijders (vos)**. In het maandblad van die afdeling, *De Loopgraaf*, zou hij zijn antimilitarisme kunnen uitleven. Binnen vos-Antwerpen richtte hij het Anti-militaristische Opvoedingssecretariaat op dat over het hele Vlaamse land pacifistische voordrachten en tentoonstellingen organiseerde. In 1923 werd Suls opgenomen in de nationale vos-beheerraad. Hij was van 1924 tot 1928 ondervoorzitter. Tevergeefs trachtte hij van vos een radicaal pacifistische beweging te maken die zich zou inzetten voor de afschaffing van het leger en zich zou aansluiten bij de War Resisters' In-

Armand Suls (rechts naast de tafel) tijdens een luisterspel voor het kinderuur van SAROV, de socialistische radio-omroep. Suls kwam als overtuigd pacifist uit de Eerste Wereldoorlog en trachtte de Frontpartij, vos en de IJzerbedevaarten een antimilitaristisch profiel te geven. Hij bracht de idee aan de spreuk "nooit meer oorlog" op de IJzertoren te plaatsen. Teleurgesteld door het toeremende militarisme in het Vlaams-nationalisme stapte hij in 1930 van de Frontpartij over naar de KWP. (AMVC)

ternational (WRI). Hij vertegenwoordigde VOS op antimilitaristische en pacifistische congressen in Nederland, Engeland, Duitsland. In de discussie over de legerwetten van Charles de Broqueville verzette hij zich met Filip de Pillecyn vanuit principieel antimilitaristisch standpunt tegen de oprichting van Vlaamse legerafdelingen. Al in 1926 waarschuwde hij tegen gewelddadige tendensen in de V.B. In 1927 voerde hij over dat thema een polemiek met Ward Hermans.

In mei 1925 richtte Suls een Vlaamse afdeling van de WRI op, de Internationale der krijgsvrijwilligers (IKW). Zij telde nooit meer dan 100 leden. In 1929 verschenen twee nummers van het maandblad *Het Nieuwe geluid*. Suls richtte in 1928 een Vlaamse Nooit-Meer-Oorlog-federatie op. In 1928 en 1929 organiseerde hij mee verbroederingsfeesten van het Vlaamse-Waals-Nederlandsch Nooit Meer Oorlogcomité.

Reëler succes had Suls met het Pax-poppenspel dat hij in 1926 of 1927 oprichtte en waarmee hij het Vlaamse land afreisde. Het antimilitaristische successtuk *Peerke in de hel* werd tussen 1929 en 1939 157 keer gespeeld. Tot 1928 maakte het gezelschap deel uit van VOS-Antwerpen. Nadien werd het een zelfstandige vereniging.

Hoewel hij vrijzinnig was bezocht Suls tot in 1930 de IJzerbedevaart. Hij uitte in 1929 wel scherpe kritiek op het nationalistisch karakter ervan en pleitte voor een echt pacifistische manifestatie. Suls was de inspirator van de viertalige "Nooit meer oorlog"-leuze van de IJzertoren.

Ontgoocheld over de autoritaire tendens in de V.B. verliet hij rond 1930 de Antwerpse Frontpartij en stapte over naar de Belgische Werkliedenpartij (BWP). In de jaren 1930 speelde Suls geen belangrijke rol in de pacifistische beweging. Hij steunde wel de Katholieke Jongeren Vredes-Aktie. Hij ontpopte zich in die jaren tot schrijver van verhalen, toneelstukjes, gedichten voor de jeugd en luisterspelen voor het kinderoor van de Socialistische Arbeiders Radio Omroep voor Vlaanderen (SAROV) (pacifisme).

WERKEN: Artikelen in *De Vlaamsche Oudstijder*; *De Loopgraaf*. Maandblad van VOS-Antwerpen; *Het Nieuwe Geluid*; *The War Resister*; – R. Sanders (pseudoniem), *Aan den Vlaamschen IJzer*, 1924; – *Peerke. Schetsen van het IJzerfront*, 1926; – met S. van Huffel, *De Vlaamse Oudstrijders en de legerhervorming. Ons standpunt*, 1928; – *Peerke in de hel*, 1929; – *De reddende droom*, 1932.

LITERATUUR: 'Aan den Vlaamschen IJzer', in *De Noorderklok* (9 maart 1930); – 'Het Pax-gezelschap in Vlaanderen', in *De wapens neder* (november 1930); – A. Wauters, 'Peerke in de hel', in *Getuigenissen over Vlaanderen*, 1931; – E. Fredrix, *In memoriam Armand Suls*, 1948; – H.J. Elias, *25 jaar Vlaamse Beweging. 1914-1939*, I, 1969; – E. Suls, 'Armand Suls en de IJzerbedevaart', in *De Nieuwe Gazet* (23 juni 1972); – M. Boey, *Tragedie 14/18. Het voorspel van 'Vlaanderen aan de IJzer'*, 1974; – M. en R. Hancké, 'Pax-poppenspel', in *Kultureel Front* (mei 1979), p. 38-45; – M. Lamot, *Voorgeschiedenis en ontstaan van pacifistische bewegingen in Vlaanderen (1919-1931)*, KUL, onuitgegeven li-

centiaatsverhandeling, 1984; – G. Provoost, *De Vossen. 60 jaar verbond van Vlaamse Oudstrijders (1919-1979)*, 1979; – P. Lemmens, *70 jaar VOS. Een geschiedkundig overzicht*, 1989; – F. Deflo, *De literaire oorlog. De Vlaamse prozaliteratuur over de Eerste Wereldoorlog*, 1991.

ETIENNE VAN NEYGEN